

پس‌الله‌محمد

عنوان:

بررسی نقش مادر در تربیت دینی فرزند از
دیدگاه قرآن و روایات

نویسنده:

ملیحه فکری آبرس

حوزه علمیه الزهرا (س) استان گلستان

استان گلستان شهرستان مینودشت

تابستان ۱۴۰۳

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۴	مقدمه
۵	مفهوم شناسی
۶	جایگاه و مقام مادر
۷	اهمیت تشکیل خانواده و حکمت آن
۱۳	نقش تربیتی مادر در دوران قبل از بارداری
۱۳	الف) خود سازی و معرفت معنوی
۱۳	ب) یقین و ایمان قلبی
۱۴	ج) تقوا و فضیلت الهی
۱۵	د) روحیه تعبد و بندگی
۱۷	نقش تربیتی مادر در دوران بارداری
۱۷	الف) اصالت و نجابت خانوادگی مادر
۱۸	ب) ایمان و باور قلبی مادر
۲۰	ج) اخلاق و تقوای مادر
۲۱	د) تغذیه مادر
۲۲	نقش تربیتی مادر در دوران شیردهی
۲۲	الف) نقش شیر مادر در تربیت دینی کودک
۲۴	ب) نقش شیر مادر در رشد فضیلت و خصلت انسانی کودک
۲۵	نقش تربیتی مادر پس از دوران شیر دهی

الف) پرورش اعتقادات کودک	۲۵
ب) پرورش صفات اخلاقی	۲۶
ج) پرورش اعمال صالح کودک	۲۷
نتیجه	۳۰
منابع	۳۱

چکیده

در تحقیق حاضر به بررسی دیدگاه های قرآن و روایات در مورد نقش مادر در تربیت دینی؟ فرزند قبل و بعد از تولد پرداخته شده است. روش تحقیق، توصیفی تحلیلی است. همچنین روش جمع آوری داده ها روش کتابخانه ای و ابزار آن، فیش برداری است و در این تحقیق برای تحلیل اطلاعات از تحلیل کیفی استفاده شده است. سوال های تحقیق به شرح زیر است- ۱: نقش مادر در تربیت دینی فرزند در دوره قبل از تولد از دیدگاه قرآن چیست ؟ ۲: نقش مادر در تربیت دینی فرزند در دوره بعد از تولد از دیدگاه قرآن چیست ؟ ۳: نقش مادر در تربیت دینی فرزند در دوره قبل از تولد از دیدگاه روایات چیست ؟ ۴: نقش مادر در تربیت دینی فرزند در دوره بعد از تولد از دیدگاه روایات چیست ؟ یافته ها نشان می دهد که از دیدگاه قرآن در مرحله قبل از بارداری نقش وراثتی مادر از جهت اخلاقی، هوشی، رفتاری و خانوادگی در تربیت دینی فرزند موثر است. همچنین تغذیه وی در این دوران و خودسازی اش در تربیت دینی فرزند اثرگذار است. در مرحله بارداری نیز ایمان و اعتقادش، اخلاق و تقوا و حتی نوع تغذیه اش اثرگذار است. در مرحله بعد از تولد، ایمان و تقوای مادر و نیز نوع تغذیه اش در شیر نقش دارد. بعد از این مرحله، مادر می تواند در پرورش اعتقادات، اخلاق و رفتار فرزندش موثر باشد. از دیدگاه روایات، مادر در دوره قبل از بارداری نقش وراثتی در تربیت دینی فرزند دارد. همچنین اخلاق، اعتقاد، رفتار و تغذیه وی در دوره بارداری در تربیت دینی فرزند اثرگذار است. اخلاق، رفتار، هوش، عقیده، و نوع تغذیه اش از طریق شیر به فرزند منتقل شده و در تربیت دینی وی تاثیر دارد. در دوره بعد از شیردهی مادر می تواند اخلاق، اعتقادات و رفتار وی را در جهت تربیت دینی پرورش دهد.

کلید واژگان: قرآن، روایات، تربیت دینی، مادر.

مقدمه

نقش مادری و همسری بانوان، به عنوان نقش بی بدیل زنان در جهان آفرینش است که امنیت و سلامت روانی بشر را در درون خانواده تضمین می کند و کسی جز بانوان نمی تواند این رسالت را بر عهده گیرد. در بیانات مکرر ائمه معصومین - علیهم السلام - این رسالت به عنوان جهاد زن معرفی شده که به تنهایی با تمام فعالیت های اجتماعی و سیاسی و جهاد مردان در راه خدا برابری می کند در حالی که این رسالت بخشی از فعالیت زنان را تشکیل می دهد که در خانواده صورت می گیرد.

خانواده، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن، شکل می گیرد و با تولید مثل، توسعه می یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم ترین عامل تکامل جامعه بشر است و از این رو، اسلام و به خصوص قرآن کریم که برنامه تکامل انسان است، برای تأسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت ساز و پیشگیری از فروپاشی آن، رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است.^۱ در میان همه جوامع و فرهنگ ها، مکتب حیات بخش اسلام اهمیت و ارزش فراوانی برای نهاد خانواده قائل است. اسلام خانواده را کانون اخلاقی جامعه می داند و معتقد است ارتباطات حاکم بر خانواده ها، به وجود آورنده تربیت و ارتباطات بین افراد جامعه است. در محیط خانواده ای که براساس معیارهای اسلامی تشکیل شده باشد، آرامش و آسایش جسم و جان انسان تأمین می گردد و در سایه صفا و صمیمیت و همفکری و همدردی و هماهنگی آن، خستگی های عصبی و جسمی زدوده می شود، از نظر اسلام و قرآن کریم خانواده ها باید

^۱ محمدی ری شهری، ۱۳۸۹

کانون عشق و مؤدت و یکرنگی باشند، زن و شوهر که هسته اصلی کانون خانواده می باشند، باید نسبت به هم عاشقان دلداده ای باشند که عشق تمام وجودشان را به همدیگر پیوند داده و آنها را در اعماق جان و دل، متحد ساخته باشد.^۱

اهمیت بررسی نقش تربیتی زن در خانواده در این است که چون، جایگاه مادری در خانواده به عنوان محوی ترین عنصر در تربیت نسل، همواره از جانب فرصت طلبان مورد حمله قرار گرفته به گونه ای که مسئولیت های تربیتی زنان نظیر مادری را خیانت در حق زنان و تحقیر منزلت او می دانند و خواسته اند با طرح مباحثی مانند تساوی حقوق زن و مرد، آنها را از فطرت خود دور کنند و بزرگترین ضربه ها را به نقش تربیتی آنان وارد آورند.

ضرورت پرداختن به موضوع نقش تربیتی زن در خانواده، این است که زنان به اهمیت این موضوع پی ببرند و با نقش های تربیتی خویش آشنا شوند و با کسانی که مسئولیت های تربیتی زنان را خیانت در حق زن می دانند مبارزه و مقابله کنند. در این مقاله که به صورت کتابخانه ای تدوین شده، ابتدا اهمیت نقش تربیتی زن در تربیت فرزندان از دیدگاه قرآن و روایات بررسی شده است.

مفهوم شناسی

قبل از پرداختن به بحث اصلی لازم است تا پیرامون مفاهیم و متغیر های این موضوع تبیینی صورت گیرد.

۱- تربیت

تربیت یعنی پرورش دادن چیزی از حالتی به حالت دیگر تا این که کامل و تمام شود.^۲ و در اصطلاح تربیت به معنای فراهم آوردن زمینه برای پرورش استعداد های درونی هر موجود و به ظهور و به فعلیت رسانیدن امکانات بالقوه درون او و آنگاه

^۱ رئیسی، دودمان و صیامی، ۱۳۹۴

^۲ راغب اصفهانی، بی تا، ج ۱، ص ۳۳۶

کند بلکه عادت نیاز به زمان طولانی دارد. مادر نباید در روزه داری به فرزندش سخت بگیرد و از او انتظار داشته باشد که در اولین روز، روزه کامل و بی نقص بگیرد. پس بر اساس روش های معصومین -علیهم السّلام - مادر می تواند روزه را که یکی از عبادت مهم و اساسی است به فرزندش آموزش دهد، و در تربیت دینی فرزندش نقش موثری داشته باشد.

نتیجه

زن می تواند به عنوان مادر نقش تعیین کننده ای در زندگی خانواده داشته باشد. مادر عنصر مهم و اساسی فراهم آوردن بستر تربیت فرزند در دوران بارداری و شیردهی و فرایند رشد در دامن پاک و پرمهر و محبت خویش است. حالات و صفات مادر در دوران قبل از بارداری در تربیت و اثر پذیری کودک از آموزه های دینی می تواند بسیار موثر باشد. اصالت خانوادگی، ایمان قلبی، اخلاق و تغذیه مادر از جمله مواردی است که در دوران بارداری بر رشد معنوی کودک تاثیر بسزایی دارد.

شیر مادر نیز از جمله مواردی است که در تربیت دینی کودک، رشد فضیلت انسانی، پرورش اعتقادات و اخلاقی کودک و پرورش اعمال صالح کودک بسیار اثر گذار است. در آموزه های دینی بر تمرین عبادی فرزندان تاکید بسیاری شده است که این مهم بر عهده پدر و مادر است.

منابع

*قرآن

ابن بابویه، محمد بن علی، بی تا گلچین صدوق (گزیده من لایحضره الفقیه)، مترجم محمد حسین صفاخواه، فیض کاشانی، تهران

استادی، مجید؛ سالاری فرد، محمدرضا، (۱۳۹۵)، نقش عوامل عاطفی-روانی در تحکیم خانواده از منظر آیات و روایات با رویکرد سبک زندگی اسلامی، دوفصلنامه علمی - ترویجی پژوهشنامه سبک زندگی، سال دوم، شماره سوم، ۴۴-۴۵.
امینی، ابراهیم، ۱۳۹۱، اسلام و تعلیم و تربیت، بوستان کتاب، قم

انصاریان، حسین، (۱۳۸۲)، نظام خانواده در اسلام، قم، انتشارات ام ابیها

بانکی پور فرد، امیرحسین (بی تا)، نقش و رسالت زن، جلد چهارم، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.

بخاری، محمد بن اسماعیل (بی تا)، صحیح البخاری، بیروت، دارالکتب العربی.

برقی، احمد بن محمد بن خالد، (۱۳۷۱ق)، المحاسن، قم، دارالکتب الإسلامیه.

پرتوی، رعنا؛ امیری ینگجه، معصومه و پرتوی، فرحروز، (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر در نقش زن برای تحکیم بنیان خانواده، دومین کنگره بین المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه، تهران، دانشگاه الزهراء، فروردین ۱۳۹۶.

تمیمی آمدی، عبدالواحد، (۱۳۶۶)، غررالحکم و دررالکلم، تهران، نشر دانشگاه تهران.

جمعی از نویسندگان به کوشش زهرا آیت الهی، ۱۳۹۱، اخلاق در خانواده، دفتر نشر معارف، قم

حر عاملی، محمد بن حسن، ۱۴۰۹، وسائل الشیعه، موسسه آل البیت - علیهم السلام -، قم

حکیم، سید منذر، ۱۳۹۳، درسنامه زندگانی و سیره حضرت زهرا - سلام الله علیها - مرکز نشر هاجر، قم

دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت نامه دهخدا، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، بی تا، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، ج ۱، مرتضوی، تهران

رئیزی، روح اله؛ دودمان، پروانه و صیامی، لیلا، (۱۳۹۴)، سبک زندگی اسلامی، نقش و جایگاه زن در تحکیم خانواده، تهران، راز نهان.

سعیدی ابواسحق، نرگس، (۱۳۹۳)، راهکارهای سالم سازی خانواده از دیدگاه قرآن با تکیه بر تفسیر المیزان و تفسیر نمونه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران.

طباطبایی بروجردی، سید حسین، ۱۳۸۶، جامع احادیث شیعه، فرهنگ سبز، تهران

طباطبایی، محمد حسین، ۱۳۷۴، ترجمه تفسیر المیزان، مترجم محمد باقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، قم

طبرسی، حسن بن فضل، ۱۳۷۰، مکارم الاخلاق، الاشریف الرضی، قم

طوسی، محمد (۱۴۱۴ق). الأمالی، چاپ اول، قم: دارالثقافه.

فلسفی، محمد تقی، ۱۳۴۱، کودک از نظر وراثت و تربیت، معارف اسلامی، تهران

قاسمی، محمد علی، ۱۳۹۵، دوران طلایی تربیت تا هفت سالگی، نور الزهرا - سلام الله علیها -، قم

قائمی، علی، ۱۳۷۰، نقش مادر در تربیت، بی جا.

قرشی، علی اکبر، ۱۳۷۱، قاموس قرآن، دار الکتب الاسلامیه، تهران

قنادان، منصور، ۱۳۷۵، جامعه شناسی مفاهیم کلیدی، آوای نور، تهران

کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۲). الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه.

گل محمدی، زهرا (۱۳۹۲)، بررسی خانواده مطلوب از دیدگاه قرآن و حدیث، پایان نامه کارشناسی ارشد، قم، دانشکده اصول الدین.

متقی هندی، علاء الدین علی بن حسام (بی تا)، کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، جلد ۱۶، قم، مکتب التراث الاسلامی.

مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳، بحار الانوار، دار الحیاء التراث العربی، بیروت

مجلسی، محمد باقر، (۱۳۷۹)، بحار الانوار، چاپ اول، تهران، اسلامیه.

محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۹)، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم، موسسه علمی فرهنگی دار الحدیث.

مظاهری، حسین، ۱۳۷۰، تربیت فرزند، انتشارات امیری، قم

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۱، تفسیر نمونه، دار الکتب الاسلامیه، تهران

موسوی راد لاریجانی، حسین، ۱۳۷۹، پدر، مادر، معلم مرا خوب تربیت کن، امام شناسی و آثار الحجه - عجل الله تعالی فرجه - ، بی جا

نوری، محدث، (۱۴۰۸ق)، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البيت.